

El superhombre de masas - Umberto Eco

El superhombre de masas és un recull d'articles publicats als anys seixanta i setanta que ens permeten endinsar en els mecanismes ocults de la novel·la de consum, i fer-ho de la mà de l'autor de títols emblemàtics de l'anàlisi de la cultura contemporània com *Apocalípticos e integrados* i *Lector in fabula*.

Els textos d'*El superhombre de masas* giren a l'entorn del que Eco anomena una «idea fixa» que prové d'Antonio Gramsci: els superhomes van néixer a les novel·les de fullat abans de passar a la filosofia amb Nietzsche. Eco elabora diverses aproximacions a una sociologia de la narrativitat popular, sovint en forma d'exploracions semiòtiques no sotmeses a excessos formalistes. El mecanisme és similar en tots els textos: armat amb la *Retòrica* i la *Poètica* d'Aristòtil i amb un cúmul de lectures a l'esquena digne d'un erudit octogenari, Eco dissectiona novel·les de consum com les que protagonitzen els tres mosqueters o James Bond amb el mateix rigor amb què Nabokov analitza Emma Bovary o l'escarabat de Kafka.

Tres dels articles són verticals: desenvolupen una idea utilitzant exemples de totes les novel·les populars necessàries. A *Las lágrimas del corsario negro*, Eco afirma que la química de les emocions no admet excepcions. Quan un autor que domina els mecanismes narratius vol fer riure o plorar, ho aconsegueix. Per molt que una persona sigui culta i controli les emocions, *Love story* la commocionarà, de la mateixa manera que trobarà que un pastís és dolç encara que estigui predisposada a trobar-lo salat. Al final de l'article, Eco fa pública la seva filosofia: quan el Corsari Negre plora, somriure és infame, però limitar-se a plorar és estúpid: el que cal és desmuntar el mecanisme.

L'article *Ascenso y decadencia del superhombre* és una història abreujada de la figura de l'heroi de masses que comença amb Vathek i el comte de Montecristo, passa per Rocambole i Arsène Lupin, i acaba amb un Tarzan policíac i probablement homosexual. A *La agnición*, Eco elabora una tipologia del reconeixement, una figura que sovinteja en la narrativa popular: «Ets el meu pare», «Sóc Edmond Dantés», etc. És particularment útil la categoria que en aquesta edició s'ha traduït com a «tonto del pueblo», que es produeix quan l'autor ha deixat caure tants indicis sobre la identitat d'un personatge que és increïble que el protagonista no se n'hagi adonat. El «tonto del pueblo», del qual no es pot abusar impunement, es prodiga a la novel·la policíaca en forma de policia pallús contraposat al detectiu intuïtiu i intel·ligent, i es pot trobar també a les telesèries televisives.

La resta dels textos que integren *El superhombre de masas* són anàlisis verticals de les obres completes d'autors concrets: Eugène Sue, Luigi Natoli, Pitigrilli i Ian Fleming. L'examen de l'obra de Sue, considerat el primer autor de novel·la popular, recull una discussió bizantina típica dels anys setanta: els fulletons, ¿alienen els lectors amb una falsa consolació o bé els accentuen la consciència de classe? No és casual, en aquest sentit, que Eco es remeti sovint a la utilització que van fer Marx i Engels d'*Els*

misteris de París com a fil conductor del seu llibre *La sagrada família*. Segons l'article, Sue era un dandi que es va fer socialista utòpic, de la mateixa manera que els seus llibres van començar dirigint-se a les classes acomodades i van acabar adreçats al poble. *Els misteris de París*, explica el semiòtic italià, van ser llegits en claus diverses. Per uns era una mera protesta, per altres un missatge fraternal, per uns tercers va ser un crit de revolta. La seva influència en la revolució de 1848 sembla demostrada per l'edicta Riancey de 1851, que gravava amb una taxa especial els diaris que incloïen una novel·la per entregues.

A *Las estructuras narrativas en Fleming*, Umberto Eco evidencia que totes les novel·les d'aquest autor combinen quatre personatges (M, James Bond, el Dolent, la Dona) i nou situacions (el Dolent tortura Bond, Bond guanya el Dolent, Bond sedueix la Dona, etc.), en diferent ordre i sovint repetides.

A *El superhombre de masas* es barregen diferents línies d'anàlisi. De vegades, Eco intenta llegir els textos com es llegien en l'època en què van ser escrits, o fins i tot sondeja els efectes que van poder tenir immediatament després que es publicuessin; en altres casos es dedica a desmuntar l'obra, amb constància d'entomòleg, sense tenir en compte la recepció històrica. Com a bon semiòtic, privilegia el *què* i el *com* dels signes davant el *per què* i el *per a què* de la ideologia.

Potser el millor del llibre és el to amè i alhora rigorós, i el fet que l'autor analitzi els productes culturals des de dins, amb tota la inevitable subjectivitat que fa al cas. Només cal citar el títol d'un article: *Pitigrilli: el hombre que hizo ruborizarse a mamá*. L'investigador, si més no l'investigador cultural, no pot sostreure's als prejudicis; per això Umberto Eco, malgrat l'autoexigència amb què encara la seva feina, adverteix al pròleg: «La meva lectura del superhome de masses ha de ser interpretada com una de les moltes lectures possibles». En aquest àmbit, potser la veritat no existeix, però encara existeix la sinceritat.